

MUSAHİP MUSTAFA PAŞA VAKFI*

Sami AĞAOĞLU**

ÖZET

Musahip Mustafa Paşa, Konya Kalesi Atpazarı Kapısı dışında bulunan ve halk arasında Kanlı Göl diye bilinen miri arsayı temlik yoluyla alıp, on yedi bin sekiz yüz kuruş harçayarak, üzerine Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı ve Debbaglar Hamamı, Şeyh Ahmet Efendi Fevkâni Camii, Bezirganlar Hanı, Kervansaray Hanı, kahve tahmisi, kahvehane, yirmi bir dükkan ve dört mahzen yaptırmıştır. Bu arsanın haricinde, Şekerfuruş Mahalle Mescidi'ni yeniden yaptırtıp, yanına muallimhane ve yazlık namazgâh ilave ettirmiştir. Ayrıca, Taşkapı Darü'l-hadis Medresesi, şadırvanı ve avlusunu, Konya içerisinde ve çevresinde on iki adet çeşmeyi yaptırarak mütevelliliğine Şeyh Ahmet Efendi'yi atayarak tevliyeti onun soyuna bırakmıştır. Günümüze ulaşan önemli bir vakıftır.

ANAHTAR KELİMELER

Konya, Musahip Mustafa Paşa, Şeyh Ahmet Efendi, Vakıf.

VAQF OF THE MUSAHIP MUSTAFA PASHA

ABSTRACT

Mustafa Pasha, who was the second visier and the close companion of the Sultan Mehmed IV, was granted a portion of the governmental land called the " Kanli Gol" (Bloody Lake) and located at the outside of the " Atpazari Gate" of the the Konya Castle by the Sultan Mehmed IV. He built a "Kulliye" (a series of buildings for various purposes) on the land by expending 17,800 Kurush (Turkish pennies). The Kulliye contained the Şeyh Ahmed Efendi Cifte Hammam, the Debbaglar Hammam, the Şeyh Ahmed Efendi Fevkani Mosque, the Bezirganlar Hammam, the Kervansaray Khan, the Coffee Tahmis Cafe, 21 shops and 4 warehouses. Besides all these, he built the masjid of the "Sekerfurus Mahalle" and to this place, he further built one "Muallimhane" (a place where the teachers were taught) , a summer masjid, the fountain complex and the

* Musahip Mustafa Paşa tarafından kurdurulan vakıf, günümüzde kurucusunun ismi ile değil de ilk mütevellisi olan Şeyh Ahmet Efendi'nin ismi ile tanınmaktadır. Vakfiyesinde ve vakıfla ilgili bir çok belgede Musahip Mustafa Paşa'nın ismi geçmesine rağmen, bazı belgelerde Şeyh Ahmet Efendi'den de bahsedilmektedir. Vakıf tevliyetinin ve nazırlığının Şeyh Ahmet Efendi'ye ve O'nun soyundan gelenlere bırakılması sebebiyle Konya halkı tarafından vakıf, Şeyh Ahmet Efendi Vakfı olarak tanınmıştır. Özellikle günümüzdeki, vakıf görevlilerinin Musahip Mustafa Paşa'nın ismini dahi bilmemeleri dikkat çekicidir. Çalışmamızda vakfin ve vakıf eserlerinin kurucusu olan Musahip Mustafa Paşa'nın ismini başlık olarak kullanmayı tercih ettik.

** Öğr. Gör. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

courtyard of the Taskai Darul Hadis Madrasah. Additionally, he built totally 12 fountains inside and outside of Konya. He entrusted the Şeyh Ahmed Efendi and his offsprings to come with the task of taking care of the of the "Vakf" (the Charity). The Vakf has survived up to date as an influential and significant one.

KEY WORDS

Konya, Musahip Mustafa Paşa, Seyh Ahmet Efendi, Vakf.

Vakfın Kuruluşu

Musahip Mustafa Paşa, Konya Kalesi'nin Atpazarı Kapısı dışında bulunan, dört tarafından yol geçen ve halk arasında "Kanlı Göl" diye bilinen mirî arsayı, 1667 yılından önce, padişahın temlik yoluyla almış¹, otuz beş kese üç yüz kuruşu (on yedi bin sekiz yüz kuruş) defaatle Şeyh Ahmet Efendi'ye vererek, bu arsa üzerinde bir külliye ve bu arsa haricinde çeşitli vakıf eserleri yaptırmıştır. Bu külliye; bir çifte hamam (Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı) ile Debbağlar Hamamı, alt katında altı dükkan bulunan bir cami (Şeyh Ahmet Efendi Fevkâni Camii) ve kemer, Bezirganlar Hanı, Kervansaray Hanı, kahve tahmisi, kahvehane ve onbeş dükkan vardır. Ayrıca Şekerfuruş Mahallesi'nde bir mescit ve muallimhanesi, darü'l-hadis olarak kullanılan Taşkapı Medresesi ile avlusu, şadırvanı, suyu ve şehirde bulunan beş çeşme ve hamam için alınan iki künk suyun temin edildiği tesis yaptırılmıştır².

Musahip Mustafa Paşa, Konya'daki "Esb-Keşan" vergisinden kendisine has olarak tahsis edilen beş yüz kuruşu Şeyh Ahmet Efendi'ye vakıf işlerinde kullanması için bırakmış ve kurmuş olduğu bu vakfın mütevelliliğini kendi üzerine alarak veya bir naib atayarak idare yoluna gitmeyip, vakfın başına müteveli olarak Şeyh Ahmet Efendi'yi tayin etmiştir³. Diğer mütevellilerin de Şeyh Ahmet Efendi'nin soyundan gelmesi için vakfiye tanzim etmiştir⁴. Musahip Mustafa Paşa ile Şeyh Ahmet Efendi arasındaki bu ilişki dikkat çekicidir.

¹ K. Ş. S., No: 19, s.11-12; K. Ş. S., No: 27, s.74¹.

² K. Ş. S., No: 27, s.76².

³ K. Ş. S., No: 19, s.11; Bu durum vakfiyede şu cümlelerle açıklanır; "... ihkâm-ı, ahkâm-ı vakf ve tescil ve şerâ'it vuzû' batî tekmil umdet'ül-müderresini'l-kirâm imâm Ahmet Efendi'yi tevekkül ittikleri sabit ve mütehakkık olduktan sonra müşârü'l-ileyh Ahmet Efendi meclis-i şer'î şerif-i şâmihü'l-imâd ve mahfil-i din-i münif-i râsihü'l-evtâd da vakf-ı âtiye müteveli nasb olunan umdetü'l-meşâyihi'l-kirâm ve kıdvetü'l-ülemâ'i'l-izâm Ahmet Efendi ibni Recep Efendi..."

⁴ K. Ş. S., No: 19, s.11-12-13¹; 11-20 Şevval 1083 / 30 Ocak-8 Şubat 1673 tarihli Musahip Mustafa Paşa Vakfı'nın vakfiyesidir; K. Ş. S., No: 16, s.92¹; 1 Şaban 1083 / 22 Kasım 1672 tarihli Şeyh Ahmet Efendi Hamamı'nın vakfiyesidir; K. Ş. S., No: 27, s.74-75-76¹; 15 Rebiü'l-ahir 1093 / 23 Nisan 1682 tarihli Musahip Mustafa Paşa Vakfı'nın vakfiyesidir.

Vakıf temessükünde Şeyh Ahmet Efendi'ye, "Faziletli Pederimiz"⁵ diye hitap edilmesinden olsa gerek, Yusuf Oğuzoğlu ve Yusuf Küçükdağ, Şeyh Ahmet Efendi'nin Musahip Mustafa Paşa'nın babası olduğu kanaatini dile getirmişlerdir⁶. Halbuki Musahip Mustafa Paşa'nın babası, aşağıda da bahsedeceğimiz gibi Kuloğlu Süleyman Ağa'dır⁷. Şeyh Ahmet Efendi, Musahip Mustafa Paşa'nın saygı duyduğu ve sevdiği bir şahsiyettir. Her hangi bir belge veya bilgiye ulaşamamış olsak da, Musahip Mustafa Paşa'nın şeyhi olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Vakfın Kurucusu Musahip Mustafa Paşa

Sultan IV. Mehmed'in (1648-1687) musahibi ve II. veziri olan damat Mustafa Paşa, kesin olmamakla birlikte 1640 tarihinde, Kuloğlu Süleyman Ağa'nın oğlu olarak Bolu Kazası'nda dünyaya geldi⁸. Babası Süleyman Ağa sanatkâr, bestekâr ve saz şairi, bir şahsiyettir⁹. Musahip Mustafa Paşa, tahsilini Enderûn-ı Hümayûn'da tamamlayarak hazine odasına dahil oldu. Temmuz 1663'de Has Oda'ya nakil olunarak, aynı yılın Ağustos ayında musahiplik unvanını aldı. Ağustos 1666 tarihinde, Padişah'ın musahibi ve ikinci vezir olmasına¹⁰ rağmen, saraydaki görevleri sebebiyle devlet yönetimine pek katılmamıştır¹¹.

Sultan IV. Mehmed'in, Haziran 1672'de Kamça Kalesi'nin fethi için yaptığı sefere Musahip Mustafa Paşa da katılmış, Kamça Kalesi'nin muhasarasında Karaman ve Sivas eyaleti askerlerine kumanda etmiştir. Kale, 3 Eylül 1672'de teslim alınmıştır¹². Musahip Mustafa Paşa bu fetihten on dört ay sonra, Kasım 1673'de "Rikâb-ı Hümayûn Kaymakamlığı"na yükselmiştir¹³.

⁵ K. Ş. S., No: 27, s.76².

⁶ Yusuf Oğuzoğlu, *17. Y. Yılın İkinci Yarısında Konya Şehir Müesseseleri ve Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerine Araştırma*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yeniçağ Tarihi Kürsüsü.), Ankara, 1980, s.9-10,29; Yusuf Küçükdağ, *Lale Devrinde Konya*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi), Konya, 1989, s.22,38,89.

⁷ Yılmaz Öztuna, "Mustafa Paşa (Damat Musahip 1640?-1686)" *Türk Ansiklopedisi*, C. XXIV, s.499.

⁸ Şeyhî Mehmet Efendi, *Şakaik-i Nu'maniye ve Zeyilleri Vekayii'l-Fudalâ I*, C. III, (Doç. Dr. Abdulkadir Özcan), İstanbul, 1989, s.699; Bundan sonraki dipnotlarda, Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, şeklinde kısaltılarak verilecektir.

⁹ Öztuna, aynı yer.

¹⁰ Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, s.699.

¹¹ Öztuna, aynı yer.

¹² Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, s.592.

¹³ Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, s.699.

Sultan IV. Mehmet, Şehzâde Ahmet'in sünnet ettirilmesini ve büyük kızı Hatice Sultan'ın, Musahip Mustafa Paşa ile evlendirilmesini istemesi üzerine¹⁴ Temmuz 1675'de, Şehzâde Ahmet sünnet ettirilmiş¹⁵ ve iki hafta sonra da bu evlilik gerçekleşmiştir¹⁶. Edirne'de yapılan, on dört gün süren ve Osmanlı tarihinin en büyük şenliklerinden biri sayılan düğünde, tiyatroya benzer eğlenceler düzenlenmiş ve ziyafetler verilmiştir¹⁷. On bir yıl süren bu izdivaçtan, Sultan-zâde Mehmet Bey, 1684'de yedi yaşlarında vefat eden Hasan Bey ile çocuk yaşta vefat eden diğer kardeşleri dünyaya gelmiştir¹⁸.

Musahip Mustafa Paşa, 20 Aralık 1683'de Silahtar Mustafa Paşa'nın yerine kaptan¹⁹, daha sonra Aralık 1684'de, Mora Seraskeri Siyavuş Paşa'nın şehit olması üzerine Mora seraskerliğine tayin edilmiştir²⁰. Mora Adası'nda bulunan Koron Kalesi'ni üç ay müdafaa etmesine rağmen; kuvvetinin çok az olması, yardım ve mühimmatın gelmemesi, düşman kuvvetlerinin çok güçlü olması sebebiyle kale düşmüştür²¹. Eylül 1685'de Boğazhisar'ına muhafız tayin olunmuş, 1685 Ekim ayının sonunda vefat etmiştir²².

Musahip Mustafa Paşa; sanatkârların ve sanatın hâmisî, güzel şiirleri olan, ilim, irfan sahibi, sanat ehli bir insandı²³. Aynı zamanda padişahın itimatını kazanmış bir devlet adamıydı²⁴.

Vakfın Mütevellileri

Vakfın kurulmasına nezaret eden ve vakfiyeye göre ilk mütevelliliğe tayin edilen Şeyh Ahmet Efendi'nin ne zaman doğduğu, hangi tarikatın şeyhi olduğu, tekke, zâviye veya hangâh sahibi olup olmadığı ve ne zaman vefat ettiği

¹⁴ Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, s.594.

¹⁵ Özdemir Nutku, *IV. Mehmet'in Edirne Şenliği (1675)*, Ankara, 1972, s.53-62.

¹⁶ Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, s.699; Nutku, aynı eser, s.62-64; Öztuna, 30 Haziran 1674'de nikahın kıyıldığını ve 9 Temmuz 1674'de Edirne'de düğünün yapıldığını kaydeder; fakat herhangi bir kaynak vermemiştir.

¹⁷ Baron Joseph Von Hammer Purgstall, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C. XI, İstanbul, 1986, s.286; Nutku, aynı eser, s.130-140.

¹⁸ Öztuna, aynı yer.

¹⁹ Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, s.658,699; Öztuna, aynı yerde, 27 Kasım 1685'e kadar Musahip Mustafa Paşa'nın kaptanlığının devam ettiğini belirtir. Halbuki Şeyhî Mehmet Efendi'ye göre Musahip Mustafa Paşa Eylül 1685'de vefat etmiştir.

²⁰ Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, s.699.

²¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. III, K. 1, Ankara, 1983, s.479.

²² Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, s.699; Öztuna aynı yerde; Musahip Mustafa Paşa'nın 1686 Ekim'inde vefat ettiğini yazar. Herhangi bir kaynak vermemiştir.

²³ Şeyhî, *Şakaik-i Nu'maniye*, s.440,507,533,670,699.

²⁴ K. Ş. S., No: 19, s.165³; Uzunçarşılı, aynı eser, s.417.

hakkında kesin bilgiye sahip değiliz. Musahip Mustafa Paşa Vakfı'na ait üç adet vakfiyeden ve Konya Şer'îye Sicilleri'ndeki kayıtlardan anlaşıldığına göre; babasının ismi Recep Halife'dir. Lakabı “Köseç” olan Şeyh Ahmet Efendi, imâmet sahibi, müderris ve alim bir insandır²⁵. Şeyh Ahmet Efendi'nin ölümünden sonra günlük beş akçe takdir edilen²⁶ tevliyet O'nun soyuna bırakılmıştır²⁷.

Şeyh Ahmet Efendi kendi ismiyle bilinen Şeyh Ahmet Mahallesi'nde oturmaktadır²⁸. Aynı mahallede bulunan mescidin imamlığını ve mescide ait vakfın nazırlığını da bir müddet yapmıştır²⁹. Bu mescidin imamlığını ve nazırlığını Şeyh Ahmet Efendi vefat ettikten sonra da oğlu Şeyh İbrahim Efendi devam ettirmiştir³⁰.

Şeyh Ahmet Efendi'nin, Musahip Mustafa Paşa Vakfı üzerinde her türlü tasarruf hakkına sahip olduğu Aralık 1676 tarihli belgeden anlaşılmaktadır; Şeyh Ahmet Efendi, Fevkâni Camii vakfının mütevellisi Sadık oğlu Cafer Efendi'nin itirazına rağmen, tahmisi ve hamamın yanında bulunan ikinci kattaki kahvehane ve diğer mülkleri vakfetmekten vazgeçip mülküne dahil etmiş olmasına rağmen³¹, Haziran 1676 tarihli belgeden anlaşıldığına göre tahmis, kahvehane ve mülkler yeniden cami vakfına bırakılmıştır³². Nitekim, 19 Kasım 1672'de Atpazarı Kapısı dahilinde bulunan bakkal dükkanı, ekmekçi dükkanı ve Postalcılar Sokağı'nda bulunan dükkanı, Tahtakale'de bulunan ekmekçi dükkanı, mutaf (muytab) dükkanı (kıl dokunan dükkan), bitişik mutaf kârhânesi

²⁵ K. Ş. S., No: 19, s.11-12-13¹; K. Ş. S., No. 16, s.92¹; K. Ş. S., No. 27, s.74-75-76¹.

²⁶ K. Ş. S., No: 19, s.11-12-13.

²⁷ K. Ş. S., No: 19, s.11-12-13¹; “... tevliyet-i vakf-ı mezbûr yevmî beş akçe vazîfe ile şeyh müşârü'l-ileyh'in eslâh ebnâsına ve eslâh ebnâ-i ebnâsına, batnen ba'de batn ilâ'l-inkirâz-ı meşrût olan silsile-i ebnâ munkarız oldukda eslâh ebnâ-i benâtına ve eslâh ebnâ-i benât-ı benâtına batnen ba'de batn meşrût ola anlar dahî munkarız oldukda şeyh-i müşârü'l-ileyh hazretlerinin eslâh benâtına ve benât-ı benâtına batnen ba'de batn meşrût ola ve ba'de inkirâzü'l-kül tevliyet-i mezbûr şeyh-i müşârü'l-ileyh hazretlerinin eslâh ebnâ-i ahvâtına ve eslâh ebnâ-i, ebnâ-i ahvâtına batnen ba'de batn ilâ'l-inkirâz meşrût olub ba'de'l-inkirâz eslâh ebnâ-i benât-ı ahvâtına ve eslâh ebnâ-i benât-ı ahvâtına batnen ba'de batn ilâ'l-inkirâz meşrût olub ba'de'l-inkirâzü el-'iyâz bi'l-lâhi te'âlâ tevliyet-i vakf-ı mezbûr dârü's-saltanatü'l-'aleyjede şeyhü'l-islâm ve müftiyü'l-enâm olan efendi hazretlerinin dâ-yı 'âlîlerine münevver ve müfevviz olub onlar tevcih ve ta'yin buyuralar...”

²⁸ K. Ş. S., No: 26, s.4³; K. Ş. S., No: 26, s.61¹; K. Ş. S., No: 27, s.259³; K. Ş. S., No: 39, s.156².

²⁹ K. Ş. S., No: 13, s.38¹.

³⁰ K. Ş. S., No: 44, s.73².

³¹ K. Ş. S., No: 13, s.17².

³² K. Ş. S., No: 24, s.278².

(atölye veya fabrika) ve Atpazarı Kapısı haricinde yaptırdığı Kervansaray Hanı'na bitişik on beş adet dükkanı, Belviran Kazası'na bağlı Afşarviran isimli köyde bulunan iki parça bağı önceden yaptırdığı Kervansaray Hanı ve on iki çeşmenin onarılması ve tamirine vakfetmekten vazgeçerek mülküne dahil etmiştir³³. Fakat bu binaların daha sonra yine vakfa çevrildiği düzenlenen vakfiyelerinden anlaşılmaktadır³⁴.

Şeyh Ahmet Efendi'nin kendine ait bir kütüphanesi bulunduğu ve kitaplarını Konevî Kütüphanesi'ne konmak üzere vakfetmesine rağmen, bu kitapların Konya Bedesteni'nde bir sandık içinde saklanarak isteyenlerin istifadesine sunulduğunu bilinmektedir³⁵. Ayrıca, Şeyh Ahmet Efendi'nin vekaletini verdiği kişiler vasıtasıyla veya bizzat mülk alıp sattığını görülmektedir³⁶. Şeyh Ahmet Efendi'nin 1682³⁷, 1686³⁸ tarihleri arasında vefat ettiği anlaşılmaktadır.

Şeyh Ahmet Efendi'nin vefatından sonra vakıf kurucusunun şartlarına uygun olarak tevliyet Şeyh Ahmet Efendi'nin evlâtlarından Halil Efendi'ye kalmıştır³⁹. 28 Temmuz 1707 tarihli tamir keşfinde Halil Efendi'nin vakfin geneline bakan mütevellî olarak adı geçmektedir⁴⁰.

Mütevellîlik vazifesi Halil Efendi'nin tasarrufunda iken küçük kardeşi Mehmet Said bu duruma 27 Mart 1709 tarihli arz-ı hal ile itiraz etmiş ve vakfin tamamının babaları Şeyh Ahmet'in üzerinde olduğunu, Şeyh Halil'in haksız ve habersiz tevliyeti üzerine berât ettirdiğini, halbuki vakıf kurucusunun şartlarına göre kendisinin mütevellî olduğunu bildirmiştir. Bunun üzerine, her iki tarafın ellerinde bulunan vakfiyelere bakılarak, vakfiyelerdeki yazıların anlamlarının birbirine muhalif olduğu, fakat merhum Musahip Mustafa Paşa Vakfi

³³ K. Ş. S., No: 16, s.88².

³⁴ K. Ş. S., No: 27, s.74-75-76¹; Burada fikhî bir uygulama vardır: Yapılan vakıfdan zaman içerisinde geri dönülmemesi için vakfı yapan kişi şahitler huzurunda yaptığı vakıfdan geri döner. Yapılan mahkemede vakfin gerekliliği ve önemi belirtilerek vakıfdan dönülemeyeceği kararı verilir. Bunun üzerine vakıf kurucusu verilen bu kararı uygular. Böylece vâkıfın vefatından sonra da vakıf geri dönülemez duruma getirilir.

³⁵ Küçükdağ, aynı eser, s.62;

³⁶ K. Ş. S., No: 25, s.99³; K. Ş. S., No. 26, s.4³; K. Ş. S., No. 27, s.259³; K. Ş. S., No. 29, s.93¹;

³⁷ K. Ş. S., No: 27, s.259³; 22 Recep 1094/17 Temmuz 1682 tarihinde Şeyh Ahmet Efendi'nin sağ olduğu anlaşılmaktadır.

³⁸ K. Ş. S., No: 29, s.93¹; Ocak 1686 tarihli belgede Şeyh Ahmet Efendi'den merhum diye bahsedilmektedir.

³⁹ K. Ş. S., No: 39, s.156²-157¹.

⁴⁰ K. Ş. S., No: 43, s.127²-128¹.

mütevellilik vazifesinin günlük beş akçe ile Şeyh Ahmet Efendi'nin kendine ve sâlih evlât ve evlâdına şart olduğu anlaşılmiştir. Şeyh Halil'in hüsnü rızası ile Şeyh Ahmet Vakfı'nın mütevellilik vazifesi Mehmet Said'e ve Musahip Mustafa Paşa Vakfı mütevellilik vazifesinin ise eskiden olduğu gibi Şeyh Halil'e verilmesinin uygun olacağı kabul edilmiş, 15 Ocak 1710 tarihinde berât verilmiştir. Bunun üzerine Şeyh Halil, 2 Şubat 1710 tarihinde, Divan-ı Humayun'a arz göndermiş, Rumeli Kazaskeri Yahya Efendi ve Şeyhü'l-İslam Mevlâna Mehmet Efendi'nin de aynı kanaatte olmaları üzerine Musahip Mustafa Paşa Vakfı'nın tevliyeti Şeyh Halil'e verilmiştir⁴¹.

Kanûn-ı sâni 1928 tarihinde Konya Asliye Mahkemesi'nden verilen beş yüz kırk iki nolu karar ve sekiz yüz kırk beş numaralı ilâma göre; Şeyh Ahmed Efendi Vakfı'nın mütevellisi İbrahim Efendi iken, Leyla Hanım'ın, Şeyh Ahmet Efendi'nin torunu olduğu ilâmla sabit olduğundan tevliyet Leyla Hanım'a geçmiştir. Leyla Hanım'ın mahkemede ibraz ettiği 1676 tarihli vakfiyenin yanındaki şecere şöyledir: Babası Burhaneddin, onun babası Seyid Ahmed, onun babası Abdulkadir, onun babası Şeyh Ömer, onun babası Şeyh Ahmed Efendi⁴². Şeyh Ahmed Efendi'nin Ömer isminde bir oğlunun bulunmaması ve şecerenin arada geçen uzun zamana rağmen çok kısa olması, yukarıdaki şecerenin yanlış olduğu kanaatini doğurmaktadır.

VAKIF ESERLERİ

Şeyh Ahmet Efendi Camii

Halk arasında Fevkâni Camii olarak da bilinen, Bezirganlar Hanı Arsası adıyla meşhur⁴³ olan arsanın üzerine yaptırılan cami, Mevlâna Dergahı'nın batısında, Kapı Camii'nin doğusunda işlek bir cadde üzerindedir. Caminin bulunduğu bölge önemli bir ticaret merkezidir⁴⁴. Şeyh Ahmet Efendi Vakfı'na ait olan diğer binaların kuzeyinde kalır. Caminin yakınında Nalbantçılar Sokağı⁴⁵, bitişiğinde aynı vakfa ait Kervansaray hanı⁴⁶, kible tarafında Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı ile Debbağlar Hamamı⁴⁷, doğusunda ise camiye bitişik kahve tahmisi vardır⁴⁸. Cami, Musahip Mustafa Paşa tarafından

⁴¹ K. Ş. S., No: 44, s.191¹

⁴² İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya, 1964, s.1071.

⁴³ K. Ş. S., No: 27, s.74¹; Konyalı, aynı eser, s.326.

⁴⁴ K. Ş. S., No: 39, s.156²-157¹.

⁴⁵ K. Ş. S., No: 37, s.19³.

⁴⁶ K. Ş. S., No: 39, s.156²-157¹.

⁴⁷ Oğuzoğlu, aynı eser, s.29.

⁴⁸ K. Ş. S., No: 13, s.17².

mütevellisi Şeyh Ahmet Efendi'ye ödenen dört kese yani iki bin kuruş ile yaptırılmış, altında altı adet dükkan ve kemer bulunan, iki katlı bir binadır⁴⁹.

Şeyh Ahmet Efendi Camii'nin yapım tarihi hakkında görüş ayrılıkları vardır. Oğuzoğlu eserinin, dokuzuncu ve onuncu sayfalarında 1667'de caminin diğer vakıf eserleriyle beraber inşa edildiğini bildirirken⁵⁰, yüz on üçüncü sayfasında, 1682'de diğer vakıf eserleriyle beraber yaptırıldığını belirtmesi bir tezattır⁵¹. *Konya Vilayeti* isimli eserde caminin 1679'da Musahib-i Şehriyarî Mustafa Paşa tarafından bina edildiğini yazmaktadır⁵². Mehmet Önder, Küçükdağ ve *Konya Vilâyeti Salnamesi*'nde 1671-1676 tarihleri arasında yaptırıldığı kayıtlıdır⁵³. 31 Ekim-9 Kasım 1674 tarihli belgeden; caminin bahsedilen tarihlerden daha önceleri var olduğunu ve Musahip Mustafa Paşa tarafından gönderilen paralarla tamir ettirilerek veya yıktırılıp yeniden yaptırıldıktan sonra Şeyh Ahmet Efendi veya Fevkâni Camii adıyla yeniden ibadete açıldığı anlaşılmaktadır⁵⁴. Cami vakfiyesi ise, 30 Ocak 1673 tarihlidir⁵⁵.

Şeyh Ahmet Efendi Camii'ne halk tarafından bazı mülklerin vakfedildiği bilinmektedir; 15 Mart 1676 tarihte Konyalı bir kadın mülkünden bir kısmını vefatından önce Şeyh Ahmet Efendi Camii'ne vakfetmiştir⁵⁶. Ayrıca Vezir İbrahim Paşa'nın sahibi olduğu haslardan "Mir-i Âb" hası mukataasına tâbi olan kahve ve tahmisi vergisi üç bin altışar yüz akçe olduğunu, Konya'da tahmis olarak yalnız bir tane bulunduğunu ve Şeyh Ahmet Efendi Camii'ne bağışlandığını 2 Haziran 1676 tarihli belgeden anlaşılmaktadır⁵⁷.

Şeyh Ahmet Efendi Camii Görevlileri

Şeyh Ahmet Efendi hayatta iken, 1676 tarihinde camii vakfi mütevellisinin Sadık oğlu Cafer Efendi olduğu bilinmektedir⁵⁸. Ondan sonra, 28

⁴⁹ K. Ş. S., No: 27, s.76²; Cemaziye'1-evvel 1093 / Mayıs 1682 tarihlidir.

⁵⁰ Oğuzoğlu, aynı eser, s.9-10.

⁵¹ Oğuzoğlu, aynı eser, s.113.

⁵² Doktor Nazmi, *Konya Vilayeti*, Ankara, 1338, s.38-39.

⁵³ Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya (Tarihi Klavuzu)*, Ankara, 1971, B. 2, s.250-251; *Konya Vilâyeti Salnâmesi 1332*, İstanbul, 1332, s.548; Küçükdağ, aynı eser, s.38.

⁵⁴ K.Ş.S., No: 20, s.315¹; K. Ş. S., No: 37, s.291².

⁵⁵ K. Ş. S., No: 19, s.11-12-13¹; 11-20 Şevval 1083 / 30 Ocak-8 Şubat 1673 tarihli Musahip Mustafa Paşa Vakfi'nin vakfiyedir

⁵⁶ Mustafa Gülcan, *Konya'da İçtimai ve İktisadi Hayat (1675-1676)*, (Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı), Konya, 1989, s.226.

⁵⁷ K.Ş.S., No: 24, s.278².

⁵⁸ K. Ş. S., No: 13, s.17².

Haziran-7 Temmuz 1691 tarihli belgeden anlaşıldığına göre, mütevellî Mehmet Said'dir⁵⁹. 1 Ocak 1703'de ise, caminin mütevellisi İbrahim'dir⁶⁰. Bu durumda Şeyh Ahmet Efendi öldükten sonra oğlu Halil Efendi'nin cami haricindeki vakfın tamamının mütevellisi olduğu, diğer oğlu Mehmet Said'in ise caminin mütevellisi olduğu ve Mehmed Said'den sonra cami tevliyetinin İbrahim tarafından yürütüldüğü anlaşılmaktadır⁶¹.

Vakfiye göre, Şeyh Ahmet Efendi Camii'nde, öğle ve ikinci namazını kıldırın imamlara günlük üç akçe, aynı vakitlerde görev yapan müezzinlere ise iki akçe verilmektedir⁶². Camii yenilendikten veya yeniden yaptırıldıktan sonra, Şeyh Ahmet Efendi, 31 Ekim-9 Kasım 1674'de ilk imam ve hatip olarak Ali Halife'yi görevlendirmiştir⁶³.

Şeyh Ahmet Efendi Camii'nin Yanması ve Yerine Aziziye Camii'nin Yaptırılması

1867'de Konya'da meydana gelen meşhur yangın sırasında Şeyh Ahmet Efendi Camii de yanmış⁶⁴, 1872 tarihinde Şeyh Ahmet Efendi Camii Vakfı'nın gelirleri, Sultan Abdülaziz'in ve halkın yardımları, Sultan Abdülaziz'in annesi Pertevniyal Valide Sultan'ın yirmi sekiz bin liralık desteğiyle, Aziziye adı verilen yeni caminin inşaatı tamamlanmıştır⁶⁵. 1916 tarihli salnamede Aziziye Camii'nin varidatı altmış bin kuruştur⁶⁶.

Aziziye Camii'nin yapım tarihi olarak İbrahim Hakkı Konyalı, Konya'da ikamet eden büyük sanatkâr Hamdizâde Mahbûb Efendi'nin Aziziye Camii'ndeki hatların yazımını bitirdiği, 1876 tarihini inşa tarihi olarak vermiştir⁶⁷. Önder ise, caminin kuzey tarafında bulunan cümle kapısı üzerindeki Sultan Abdülaziz'in tuğrası ile altında yazılı bulunan

⁵⁹ K. Ş. S., No: 37, s.291².

⁶⁰ K. Ş. S., No: 40, s.284¹.

⁶¹ K. Ş. S., No: 43, s.38¹.

⁶² K. Ş. S., No: 19, s.11-12-13¹.

⁶³ K. Ş. S., No: 20, s.315¹; "Musâhibim olan vezirim Konya şehrinde yeniden yaptırdığı cami-i şerife hatip lazım olduğu için Ali Halife'nin görev yapmasına berât verdim. Tayin edilip vazifesi verilsin. Bugünden sonra adı geçen kişi cami merkûma varıp, hatip olup, lazım gelen hizmeti kusursuz ve edepli bir şekilde yapsın.

⁶⁴ Önder, a.g.e., Konya, 1962, s.201; Bu yangın üç gün devam etmiş, yüz doksan iki dükkan, birçok mülk, Kapı Camii ve Şeyh Ahmet Efendi Camii'nin yanmasına sebep olmuştur.

⁶⁵ Önder, a.g.e., Konya, 1962, s.205; Nazmi, aynı eser, s.38-39.

⁶⁶ *Konya Vilâyeti Salnâmesi 1332*, s.548.

⁶⁷ Konyalı, aynı eser, s.326.

1874 tarihini caminin ibadete açılış tarihi olarak verir⁶⁸ ki, bu görüş genel kabul görmüştür.

Taşkapı (Darü'l-Hadis) Medresesi

Musahip Mustafa Paşa tarafından mütevellisi Şeyh Ahmet Efendi eliyle 27 Şubat 1681'de Tok Mahallesi'nde satın aldığı arsanın üzerine, on dört oda ve bir dershanesi bulunana darü'l-hadis medresesi bina edilmiştir⁶⁹. Bir başka belgede Karakurt Mahallesi'nde, Mehmed kızı Kerime'nin mülkü yirmi Esedî kuruşa satın alınarak bu medresenin yaptırıldığı kayıtlıdır⁷⁰. Bu iki belgede bahsedilen mahallelerin aynı mahalle olup olmadığına dair herhangi bir bilgi veya belge bulunamamıştır.

Medresenin bulunduğu mahallenin adı konusunda değişik görüşler vardır; Küçükdağ, medresenin bulunduğu mahallenin ismini Karakurt Mahallesi olarak verir ki, halen bu mahalle aynı isimle bilinir⁷¹. Konya Vilayeti Salnamesi'ne göre medrese, Buğday Pazarı'nın güney tarafındadır⁷². Oğuzoğlu'na göre, Saman Pazarı Mahallesi'ndedir⁷³. Önder, Taşkapı Medresesi'nin Saman Pazarı'nda olduğunu ve 1676'da yapıldığını belirtir. Bu tarihi Musahip Mustafa Paşa'nın vakıflarının tapu senedinden verdiği anlaşılmaktadır⁷⁴. Fakat adı geçen tapu senedi dikkatlice incelenirse bu verilen tarihin Çifte Hamam ve Debbağlar Hamamı'nın yapım tarihleri olduğu ortaya çıkar⁷⁵. Önder, Konya Maarif Tarihi isimli eserinde ise, Konya'nın Saman Pazarı mevkiindeki, Musahip Mustafa Paşa'nın yaptırdığı darü'l-hadis medresesinde yıllarca hadis eğitimi verildiğini bildirir⁷⁶. Günümüzde Karaman caddesi ile Muhacir pazarını birbirine bağlayan geniş caddenin altında kalan medrese, Önder'in belirttiğine göre 1952 yılında Taş Han adıyla han olarak kullanılmıştır⁷⁷.

Oğuzoğlu, altı bin beş yüz kuruşu ile bir Çifte Hamam, Debbağlar Hamamı, geriye kalan parayla, 1682'de iki han, bir cami, dükkanlar, kahve

⁶⁸ Önder, a.g.e., Ankara, 1971, s.250-251.

⁶⁹ K.Ş.S., No: 27, s.74-75-76¹.

⁷⁰ K.Ş.S., No: 25, s.99³; 1092/1682 tarihli dir.

⁷¹ Küçükdağ, aynı eser, s.50.

⁷² *Konya Vilâyeti Salnâmesi 1332*, s.551.

⁷³ Oğuzoğlu, aynı eser, s.34.

⁷⁴ Önder, a.g.e., Konya 1962, s.185.

⁷⁵ K.Ş.S., No: 27, s.76².

⁷⁶ Mehmet Önder, *Konya Maarifi Tarihi, Selçuklu, Karamanoğulları, Osmanlı Devirleri, Konya'da ilim ve müesseseleri, Cumhuriyetle birlikte Konya'da Millî Eğitim ve Teşkilatı*, Konya, 1952, s.11.

⁷⁷ Önder, *Konya Maarifi Tarihi*, s.11.

tahmisi, medrese ve çeşmeler inşa edildiğini belirtir⁷⁸. Medresenin yapımına sarfedilen miktar kesin olarak belli olmamakla beraber tapu senesinde, bin beş yüz kuruşun darü'l-hadis suyu, havuzu, şadırvanı ve avlusuna harcandığı kayıtlıdır⁷⁹.

Şeyh Ahmet Efendi Hamamı gelirlerinin tamamını darü'l-hadis medresesine bırakılmış ve gelirlerden üç akçe yevmiye tamir işlerine bakanlara, bir akçe yevmiye bevvâbına, beş akçe yevmiye su yolcusuna verilip geri kalanının yarısı darü'l-hadis medresesine ve diğer yarısının darü'l-hadis'de gece ve gündüz kalan talebeye eşit olarak taksim edilmesini uygun görmüştür. Eğer darü'l-hadis yıkılırsa ve tamiri mümkün olmazsa hamamın gelirleri yine fakir müslümanlardan ilim taleb edenlere yani öğrenci olanlara verilmesi istenmiştir⁸⁰.

Zamanla darü'l-hadis medresesi ve müştemilâtının tamirine ihtiyaç duyulduğu ve gerekli onarımın 9 Ekim 1701'de yapıldığı, medresenin havuzunun ve şadırvanın tamirine on beş kuruş sarfedildiği bilinmektedir⁸¹. Ayrıca, 28 Temmuz 1707'de medresenin terası ve havuzunun tamirine enkazından başka otuz kuruş, medresede bulunan muallimhanenin terası ve diğer kısımlarının tamiri için on kuruş, olmak üzere toplam kırk kuruş harcanmıştır⁸².

Darü'l-hadis medresesinin ilk müderrisi, Musahip Mustafa Paşa tarafından atanan İsa oğlu Hüseyin Efendi'dir. Medreseye yapılan tayinler, tahsisler ve şartlar bilâhare Şeyh Ahmet Efendi tarafından yapılmış olup, bu durumu Hüseyin Efendi de kabul etmiştir. 23 Nisan 1682'de medresenin müderrisi Halil Efendi'dir. Halil Efendi'nin vefatından sonra darü'l-hadis müderrisliği vakfiyeye göre; Şeyh Ahmet Efendi'nin soyundan gelenlerin medresede ders verebilecek kapasitede olanlarına verilmesi gerekmektedir. Soyundan müderris olmaya müstehak kişi bulunmaz ise, hakimın reyî ile müstehak olana verilmesi istenmiştir. Müderris tatil günlerinden başka özürsüz olarak, bir gün dahi derse gelmez ve şartlara riayet etmezse terk ettikleri günlerin yevmiyesinin verilmemesi ve "Ba'de't-tebeyyene mütebeyyîn"

⁷⁸ Oğuzoğlu, aynı eser, s.113.

⁷⁹ K.Ş.S., No: 27, s.76².

⁸⁰ K.Ş.S., No: 27, s.74-75-76¹

⁸¹ K.Ş.S., No: 39, s.156²-157¹.

⁸² K.Ş.S., No: 43, s.127²-128¹.

olmazlar ise görevinden alınması ve bir başkasının göreve yerleştirilmesi şartı konmuştur⁸³.

Yıllarca hadis ilmi okutulan medresede 1882 yılında müderris Hacı Ahmet Efendi tarafından otuz talebeye Celâleyn ve Molla Câmî dersleri de okutulmuştur⁸⁴. 1916'da medresenin varidatı sıfır, öğrenci sayısı ise altmış üçtür⁸⁵. Nazmi Bey, 1922 yılında Konya'da elli üç medrese bulunduğunu, bunların büyük bir kısmının harab bir vaziyette olduğunu, mamur olanların ise yirmiyi geçmediğini, medreseye gidenlerin askerliği tecil edildiği için, halktan medreseye gidenlerin gün be gün arttığını bildirmiştir⁸⁶.

Şekerfuruş Mahallesi Mescidi

Çiftekiye ismiyle de bilinen mescit, Konya Kalesi içerisinde bulunan Şekerfuruş Mahallesi'ndedir. Mescit, Alaaddin Keykubat zamanında yaşayan Hüseyin bin Şaban isimli zat tarafından yaptırılmıştır⁸⁷. Şekerfuruş Mescidi 1676'da Musahip Mustafa Paşa tarafından bin üç yüz kuruş harcanarak tamir ettirilmiş, yanına muallimhâne ve yazlık namazgâh yaptırılmıştır⁸⁸. Namazgâh zamanla yıkılarak yok olduğu için masraflarını karşılamak üzere tesis edilen gelir, Şekerfuruş Mahallesi Mescidi'nin masraflarına sarfedilmiştir⁸⁹. 23 Nisan 1682 tarihli vakfiyeden, bu mescidin iki katlı yani fevkâni bir mescit olduğu anlaşılmaktadır⁹⁰.

Mescidin imamına ve mütevellisine günlük bir akçe maaş verilirken, Musahip Mustafa Paşa'nın yaptırdığı yazlık namazgâhta görev yapan imam Mezûn oğlu Abdurrahim'e günlük üç akçe verilmiştir⁹¹. Mezûn oğlu

⁸³ K.Ş.S., No: 27, s.75-76¹; Ahmet Efendi'nin ebnâsına ve ebnâ-i ebnâsına ba'de'l-inkirâz, ebnâ-i benâtına ve ebnâ-i benât-ı benâtına ve ebnâ-i benâtına, benât-ı benâtına batnen ba'de batına neslen ba'de nesline, müderrislik verilmiştir.

⁸⁴ Önder, *Konya Maarifi Tarihi*, s.11.

⁸⁵ *Konya Vilâyeti Salnâmesi 1332*, s.551.

⁸⁶ Nazmi, aynı eser, s.21-22.

⁸⁷ K.Ş.S., No: 27, s.74-75; *Konya Rehberi 1339*, s.89; Hüseyin bin Şaban'ın keramet sahibi bir kişi olduğu ve tuzu şekere tahvil ettiği için kendisinin Şekerfuruş ismi ile anıldığı kaydedilmiştir.

⁸⁸ K.Ş.S., No: 27, s.76²; Zeki Atçeken, *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanımı*, (Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü), Konya, 1988, s.79; Önder, a.g.e., Ankara 1971, s.124.

⁸⁹ Konyalı, aynı eser, s.542.

⁹⁰ K.Ş.S., No: 27, s.75-76¹.

⁹¹ Konyalı, aynı eser, s.542.

Abdurrahim'in vefatından sonra el-Hac İbrahim imam olmuş, onun vefatından sonra 23 Kasım 1809'da oğlu Ömer Halife aynı vazifeyi üstlenmiştir⁹².

Vakfa Ait Çeşmeler

Musahip Mustafa Paşa'nın vakıfları için hazırlanmış olduğu vakfiyede kayıtlı olan çeşmelerin sayısı on iki olarak verilmiştir. Bu çeşmeler; Konya'da Hacı Ömer Mahallesi'nde, Sarıyakup Mahallesi'nde, Kervansaray Hanı'nın yanında, Sadırlar Mahallesi'nde iki tane, bir çeşme suyu Şeyh Ahmet Efendi Hamamı'nda, Konya'ya tâbi Hatunsaray Nahiyesi'nde iki tane (Biri Hatunsaray Köyü'nün içerisinde, diğeri Hatunsaray'a tâbi Körelme isimli köydedir.), Aladağ Kazası'na bağlı Gaziler isimli köyde iki tane ve Konya'ya bağlı Keten isimli köydedir⁹³. Bu çeşmelerden altı tanesi Konya merkezinde iken, altısı da Konya'ya bağlı köy ve nahiyelerdedir.

Şeyh Ahmet Efendi, Girvat⁹⁴ isimli köye yaptırdığı su şebekesinden hamama gelen suyun ve yukarıda bahsettiğimiz çeşmelerin, su yollarının ve kaynaklarının temizlenmesi, yenilenmesi, tamiri, onarımı ve bakımına ihtiyaç duyulduğunda gerekenin vakfın gelirlerinden yapılmasını uygun görmüştür. Yapılan masraflardan artan gelirlerin Şeyh Ahmet Efendi hayatta iken kendisine, vefat ettikten sonra kasada saklanıp, çeşmelerin bulunduğu mahallelerin ahalisinden güvenilir ve bu işlere ehil olan bir kişiye, mahalle ahalisinin marifetiyle ve mütevellinin mührü ile mühürlenip emanet edilmesini, üç sene içerisinde yukarıda bahsettiğimiz masraflardan herhangi birine sarf olunmasını, üç sene sonunda bu paradan kalanının evlâdına verilmesini istemiştir⁹⁵. Ayrıca, 22 Kasım 1672 tarihli vakfiyeye, Konya şehir merkezinde yaptırılan altı çeşmenin tamir ve onarımına Çifte Hamam'ın ve Debbağlar Hamamı'nın gelirlerinden bir bölümünün kullanılmasını, kullanılmayan gelirlerin vakfiyedeki şartlara uygun olarak evlâdına ve eşlerine paylaşılmasını kaydetmiştir⁹⁶.

Şeyh Ahmet Efendi'nin hazırlanmış olduğu, 23 Nisan 1682 tarihli vakfiyede, adı geçen çeşmelerin yanında yeni yaptırılan üç çeşme daha vardır. Bu çeşmeler Neferhatun ve Körelme isimli köylerde yaptırılmıştır⁹⁷. Böylece çeşme sayısı on beşe çıkmıştır. Musahip Mustafa Paşa'nın vakıflarına ait 17-28

⁹² Aynı yer.

⁹³ K.Ş.S., No: 19, s.11-12.

⁹⁴ Halk arasında Givrat adıyla da bilinir.

⁹⁵ K.Ş.S., No: 19, s.11-12.

⁹⁶ K.Ş.S., No: 16, s.92¹.

⁹⁷ K.Ş.S., No: 27, s.74-75-76¹.

Mayıs 1682 tarihli temessükde, iki bin kuruşun şehirde bulunan iki çeşmeye, hamamın suyuna ve üç çeşme için alınan iki künk suyun levazımına Şeyh Ahmet Efendi tarafından harcadığı kayıtlıdır⁹⁸.

Mehmet Önder, *Konya Çeşmeleri ve Şadırvanları* isimli kitabında konuyla alakalı olarak Musahip Mustafa Paşa'nın, Şeyh Ahmet Efendi vakfına ait bazı vakıf eserleriyle birlikte altı çeşmeyi 1676 tarihinde yaptırdığından bahsetmektedir⁹⁹. Halbuki bu tarihlerde Şeyh Ahmet Efendi eliyle vakıf adına yaptırılan çeşmelerin sayısı yukarıda geniş bir şekilde izah edildiği gibi on iki tanedir. Nitekim Oğuzoğlu, Şeyh Ahmet Efendi'nin en son yaptırdığı çeşmelerle birlikte on beş tane çeşmenin vakfedildiğinden bahsetmiştir¹⁰⁰.

Sadırlar Mahallesi'ne Su Verilmesi

Şeyh Ahmet Efendi, 7 Haziran 1670 tarihinde mahkemeye müracaat ederek, Sadırlar Mahallesi'nde bulunan çeşmelerin mütevellisi Pir Ali oğlu Ahmet ve aynı mahalleden Ebubekir, Mehmet Çelebi oğlu Murtaza, Mehmet Halife oğlu Abdurrahman Halife, Abdi oğlu Seyit Sefer Çelebi, Seyit oğlu el-Hac Mustafa, Recep oğlu İsmail isimli kişilerin huzurunda; masraflarını karşılayarak künklerini yeniden döşetip padişahın izni ile suyun taksim edildiği yerden yedi sehim su alarak iki sehimini Sadırlar Mahallesi'nde yeniden yaptırılan iki çeşmeye tayin ettiğini bildirmiştir. Kalan beş sehimini ise; vakfiyede kayıtlı olan, Konya'da yaptırdığı çeşmelere dağıtmıştır. Çeşmeler için gerekli olan masrafların vakıf gelirlerinin dörtte birinden karşılanmasını istemiştir. Fakat Sadırlar Mahallesi'ndeki iki çeşme ve Çifte Hamam ile Debbâğlar Hamamı'nın su künkleri ve çeşmecisinin levâzımı masraflarının vakfın gelirinin dörtte birinden harcanması şartından dönerek, suyun taksim edildiği yerden hamama kadar olan kesimin masraflarının vakıftan karşılanmasını ve hamamdan, çeşmelere kadar olan kısmın masraflarının, çeşmelerin kendi vakıflarından harcanmasını istemiştir¹⁰¹.

Sadırlar Mahallesi'nde bulunan Şeyh Ahmet Efendi'nin yaptırdığı çeşme vakfının mütevellisi, 10 Ocak 1686'da Ebubekir Halife oğlu Mustafa Halife'dir¹⁰².

⁹⁸ K.Ş.S., No: 27, s.76².

⁹⁹ Mehmet Önder, *Konya Çeşme ve Şadırvanları*, Konya, 1955, s.16.

¹⁰⁰ Oğuzoğlu, aynı eser, s.9-10.

¹⁰¹ K.Ş.S., No: 20, s.196².

¹⁰² K.Ş.S., No: 29, s.92².

Sadırlar Mahallesi Çeşmesi

Sadırlar Mahallesi Polatlar Yolu üzerinde bulunan çeşmenin suyu Şeyh Ahmet Efendi tarafından tahsis edilmiştir¹⁰³. Bu çeşme zamanla tahrib olduğu için 1744'de Müftü Seyid İbrahim Efendi tarafından yeniden yaptırıldığı, sülüs yazıyla yazılmış mermer kitabesinden anlaşılmaktadır. Ayrıca, 1918 tarihinde mahalle halkının yardımıyla yeniden tamir ettirilmiştir¹⁰⁴.

Şeyh Ahmet Efendi Çeşmesi

Sadırlar Mahallesi'nde, Hacı Yusuf Mescidi civarında olan Şeyh Ahmet Efendi çeşmesi, Musahip Mustafa Paşa tarafından, vakıflarına ait temessükde açıklanan dört kese yani iki bin kuruşun bir bölümü ile yaptırılmıştır¹⁰⁵. Zamanla tahrip olan çeşme Konya'lı hayırseverlerden Hacı Mehmet ve Hacı Ali'nin teşebbüsü ve halkın yardımıyla 1881 yılında tamir edilmiştir¹⁰⁶.

Yetimzâde Çeşmesi

Şeyh Ahmet Mahallesi Mescidi'nin karşı köşesindeki çeşmedir¹⁰⁷. Bu çeşmenin su yolu tamamen harap olduğu için Şeyh Ahmet Efendi kendi malıyla su yolunun künklerini yeniden döşeterek vakıf tayin etmiş ve mütevelliliğine Karamanzâde Ali Çelebi'yi atamıştır. Onun vefatı üzerine çeşme vakfına ait olan iki yüz yetmiş esedi kuruş¹⁰⁸, 17 Ağustos 1681'de mütevellilik olarak atanan Pir Ali oğlu El-Hac Mustafa'ya teslim edilmiştir. Bu kişi zamanla hizmetini terk ettiği için yerine Molla Osman, herhangi bir maddi karşılık beklemeden Şeyh Ahmet Efendi tarafından atamıştır¹⁰⁹.

Hacı Ömerler Mahallesi Çeşmesi

Hacı Ömerler Mahallesi'nde bulunan çeşme, Şeyh Ahmet Efendi'nin yaptırdığı veya tamir ettirerek yeniden akıttığı çeşmeler arasında adı geçmektedir. 1517 yılında Konyalı hayırseverlerden Yusuf oğlu Şeyh Ahmet Çelebi tarafından yaptırıldığı Önder, tarafından yazılmıştır. Sülüs yazılı mermer kitabesinden anlaşıldığına göre 1868 yılında Hacı Ömerler, Pir Esat ve Topraklık mahalleleri halkı tarafından tamir ettirilmiştir¹¹⁰.

¹⁰³ K.Ş.S., No: 20, s.196².

¹⁰⁴ Önder, a.g.e., Ankara 1971, s.278.

¹⁰⁵ K.Ş.S., No: 27, s.76².

¹⁰⁶ Önder, *Konya Çeşme*, s.59.

¹⁰⁷ Konyalı, aynı eser, s.562.

¹⁰⁸ K.Ş.S., No: 26, s.11³.

¹⁰⁹ K.Ş.S., No: 26, s.11².

¹¹⁰ Önder, a.g.e., Ankara, 1971 s.285-286

Mengene Çeşmesi

Şeyh Ahmet Efendi Vakfı'na ait çeşmelerdendir. Konya'nın Mengene Caddesi, Ayvalı Sokağı'nın başında bulunan bu çeşmeyi 1879 yılında mahalle halkı tamir ettirerek yeniden açmıştır¹¹¹.

Nefs-i Hatunsaray Çeşmesi

Şeyh Ahmet Efendi tarafından, Konya'nın Hatunsaray Nahiyesi'ne yaptırılan çeşmenin pınarı Konya'ya tâbi Zortala'dadır. Zortala'dan, Hatunsaray Çeşmesi'ne kadar su kanalları tahrip edildiği için, 11 Haziran 1707'de vakfın mütevellisi olan Halil Efendi su kanallarını ve çeşmeyi etraflıca tamir ettirerek yeniden hizmete açmak için mahkemeye müracaat etmiş ve Karaman Eyâleti Mutasarrıfı el-Hac Hasan Paşa tarafından tayin edilen Abdullah oğlu Cafer Ağa ve diğer kişilerle beraber çeşmenin tamir keşfi çıkarılmıştır. Bu tamir keşfinden anlaşıldığına göre; künklerin üzerindeki toprağın sahipleri buralarda tarım yaparak, Hatunsaray Çeşmesi ile kaynağı arasındaki iki bin dokuz yüz seksen adet künkün tahrip olmasına neden olmuşlardır¹¹².

VAKFIN GELİR GETİREN MÜLKLERİ

Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı ve Debbağlar Hamamı

Şeyh Ahmet Efendi Hamamı, Aziziye Camii'nin güneyindeki¹¹³, Hergele Meydanı'nda bulunan Hergele Kuyusu'nun önündedir. Bu bölge halk arasında Kanlı Göl adıyla da bilinirdi. Tarihi kuyunun çevresinde bulunan ibret taşlarında cezaya çarptırılan insanların kesik azalarının teşir edilmesi ve kanlarının buraya akması Kanlı Göl adıyla anılmasına neden olmuştur¹¹⁴. Konya'nın en işlek bölgesinde yaptırılan hamam, Bezirganlar Hanı'nın bitişiğinde¹¹⁵, altında şerbetçi dükkanı olan kahvehanenin yanında¹¹⁶ ve kahve tahmisinin yakınındadır¹¹⁷.

Hamamın yaptırılması hususunda Küçükdağ, Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı'nın bulunduğu yerde daha önceleri Piri Mehmet Paşa Evkâfına ait bir hamamın bulunduğunu ve mütevellisi Mahmut Efendi tarafından 1660 yılında satıldığını bu hamamın Şeyh Ahmet Efendi tarafından alınarak yıktırıldığını ve

¹¹¹ Önder, a.g.e., Konya, 1962 s.236.

¹¹² K.Ş.S., No: 43, s.38¹

¹¹³ Küçükdağ, aynı eser, s.70.

¹¹⁴ Konyalı, aynı eser, s.1070-1071.

¹¹⁵ K.Ş.S., No: 39, s.156²-157¹.

¹¹⁶ K.Ş.S., No: 13, s.17².

¹¹⁷ K.Ş.S., No: 39, s.157²-157¹.

yeniden yaptırılarak hizmete açıldığını belirtir¹¹⁸. 8-17 Şubat 1672 tarihli belgeden de Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı ve Debbağlar Hamamı'nın, Musahip Mustafa Paşa'nın göndermiş olduğu paradan on üç kese (altı bin beş yüz kuruş) harcanarak, 1667'de yeniden inşa edildiği anlaşılmaktadır¹¹⁹.

Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı'nın inşasında kullanılmak amacıyla harabe hale gelmiş olan Alaaddin Sarayın'dan taş alınması darü's-sa'ade ağası, Yusuf Ağa'nın Divâna arz göndererek şikayetine neden olmuştur. Bunun üzerine Alaaddin Camii'nin tamirine mâni ve namaz kılınmasında güçlüğe neden olan bu çalışmanın durdurulması istenmiş ve resmi makamlara danışılmadan taş alınması yasaklanmıştır. Ayrıca konunun adaletli bir şekilde araştırılması ve şer'î hükümlere göre amel olunmasının uygun olacağı belirtilmiştir¹²⁰.

8-17 Şubat 1672 tarihli Karaman Beylerbeyi ve Konya Kadısı'na gönderilen fermana göre; Şeyh Ahmet Efendi, Edirne'de padişaha arz-ı hâl ederek Konya da on iki adet çeşme yaptırdığını yine aynı yerde bir kervansaray, bir mescid yaptırarak bunların tamir ve onarımına gelir sağlaması için bir çifte hamam yaptırmakta olduğunu, fakat Konya'da ve yakınlarında mermer bulunmadığı için çok sıkıntı çekildiğini, merhum Sultan Alaaddin'nin Sarayı'nın boş ve terk edilmiş olduğunu, yerin altında kâfi miktarda mermer ve taş var ise almasına kimsenin mâni olmaması için berat verilmesini istemiştir. Bunun üzerine bu arazinin her hangi bir kimsenin vakfı veya mülkü değilse, barınabilecek bina bulunmuyorsa, kâfi miktarda mermer ve taş çıkarılmasına kimsenin mâni olmaması ve bu konunun istismar edilerek hakka tecavüz ettirilmemesi istenmiştir¹²¹. Musahip Mustafa Paşa'nın hayratı yani, Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı'nın yanında diğer vakıf eserleri için de 1 Temmuz 1673'de Sultan Alaaddin Sarayı'ndan belirli bir ücret karşılığında kifayet miktar taş ve mermer alınmasına izin verilmiştir¹²². Bunun sonucunda yüz elli araba ve

¹¹⁸ Yusuf Küçükdağ, "Konya'da Bir Mevlana Manzumesi (Piri Mehmet Paşa Zaviyesi ve Vakfıyesi)", *IX. Vakıflar Haftası Kitabı*, Ankara, 1992, s.161.

¹¹⁹ K.Ş.S., No: 16, s.174¹; K.Ş.S., No: 27, s.76²; (Mezbûrun müceddeden bina eylediği hamamına...); Önder, a.g.e., Konya, 1962, s.256'da Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı'nın 1672-1676 tarihleri arasında yaptırıldığını iddia etmiş, fakat kaynağını belirtmemiştir. (Mezbûrun müceddeden bina eylediği hamamına...)

¹²⁰ K.Ş.S., No: 16, s.174¹; Bayram Ürekli, *Konya'nın Merkezi İdare İle İlişkileri (1650-1675)*, (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul, 1989 s.147; Hükümdarın Konya'daki harabe saray taşlarının han yapımı için kullanılmasına mani olunmasını ve emri şerife muhalefet edilmemesini, buyurduğunu kaydetmiştir.

¹²¹ K.Ş.S., No: 16, s.175¹.

¹²² K.Ş.S., No: 19, s.165³.

iki bin iki yüz merkeb yükü taş çıkarılmış, ücret olarak her bir araba için yirmi beşer akçeden dört bin iki yüz elli akçe ve her merkeb yükü taş için beşer akçeden on bir bin akçe olmak üzere toplam on beş bin iki yüz elli akçe alınmıştır¹²³.

Hamama ait vakfiyelerde ve konu ile alakalı diğer eserlerde kadınlar ve erkekler kısmı bulunan bir çifte hamamdan bahsedilirken bir de Debbağlar Hamamı'ndan bahsedilmektedir. İlk görünüşte sanki iki ayrı hamam varmış kanaati uyandırmakla beraber debbağlar hamamı, Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı'nın erkekler kısmı içerisinde ayrı bir bölümdür. Debbağlar, bol ve sıcak suyun bulunduğu kendilerine ayrılmış olan bölümden keçe pişirmek amacıyla yararlanmışlardır. Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı'nın dışında Ertaş ve Türbe hamamlarının da debbağlar için ayrılmış bölümleri vardır¹²⁴. Yılmaz Önge, Türkiye'de yalnızca keçe pişirilen tezgahın bulunduğu hamamların Konya'da görüldüğünü bildirerek, buraları keçelikli hamamlar diye isimlendirmiştir. Bu tip hamamlardan en eskisinin Türbe Hamamı olduğunu kaydetmiştir¹²⁵.

Bezirganlar Hanı

İnşa edildiği yıllarda "Han-ı Cedid" diye bilinen Bezirganlar Hanı'nın bitişiğinde Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı ve Debbağlar Hamamı vardır¹²⁶. Bu hanın beş yüz kırk ayak uzağında ise Kervansaray Hanı bulunur¹²⁷. Musahip Mustafa Paşa tarafından mütevellisi Şeyh Ahmet Efendi'ye ödenen iki bin kuruş ile yaptırılmıştır¹²⁸. Han iki katlı olup, elli yedi odası, bir ahır ve bir samanlığı vardır¹²⁹.

Bu hanın yapım tarihi hakkında değişik görüşler mevcuttur. Önder, Bezirganlar Hanı'nın yapım tarihi olarak Musahip Mustafa Paşa'nın vakıflarına ait temessükünde verilen 1667 tarihini vermiştir¹³⁰. Fakat temessükteki tarih dikkatle incelendiğinde Bezirganlar Hanı'nın yapım tarihinin bu tarih olmadığını görülür¹³¹. Küçükdağ, 1675'de yaptırıldığını ve bu hanın Darü'l-hadis Medresesi

¹²³ Atçeken, aynı eser, s.34-36.

¹²⁴ Oğuzoğlu, aynı eser, s.121-122.

¹²⁵ Yılmaz Önge, "Konya Mevlana Dergahı'nın Kaybolan Bir Yapısı Türbe Hamamı" *Selçuk Üniversitesi 5. Milli Mevlana Kongre Tebliğler Dergisi*, 3-4 Mayıs 1991, Konya, 1991, s.78.

¹²⁶ K.Ş.S., No: 27, s.74-75.

¹²⁷ K.Ş.S., No: 39, s.156²-157¹.

¹²⁸ K.Ş.S., No: 27, s.76².

¹²⁹ K.Ş.S., No: 27, s.74-75-76¹.

¹³⁰ Önder, a.g.e., Konya, 1962, s.444.

¹³¹ K.Ş.S., No: 27, s.76².

vakfı olduğunu belirtir¹³². Hanın kaydedildiği vakfiyenin tarihi ise, 23 Nisan 1682'dir.

Yine aynı vakfiyede hanın elli beş odalı olduğundan bahsedilmektedir. Hanın odaları ocaklı olup, handa bir hancı ve bir oda başı görev yapmaktadır¹³³. 27 Ocak 1686 tarihinde Mehmet oğlu Ömer Beşe'nin hancı olarak, Osman oğlu Mustafa'nın da odabaşı olarak görev yaptığı bilinmektedir¹³⁴. 1708'de üç seneliğine dört yüz seksen altı kuruşa icara verilen han, 1728 yılında ise bir hancı tarafından idare edilmiştir. Hanın, 9 Ekim 1701 tarihinde ve 28 Temmuz 1707'de tamir ettirildiği bilinmektedir¹³⁵. Zamanla yıkılan bu hanın yerinde bu gün Şeyh Ahmet Efendi Çarşısı bulunmaktadır¹³⁶.

Kervansaray Hanı

Şeyh Ahmet Efendi Camii'nin bitişiğinde bulunan ve iki katlı olan bu hanın alt katı taş, üst katı kerpiçten yapılmış olup, Bezirganlar Hanı'ndan beş yüz kırk ayak uzaktadır. Kervansaray Han'ı, daha önceden var olan bir hanın yerine bin beş yüz kuruş harcanarak yeniden yaptırılmış olup, Musahip Mustafa Paşa Vakfı eserlerinin en eskilerindedir. Han'ın içerisinde otuz bir adet ocağı bulunan büyük bir oda ve kuzey tarafında on iki tane dükkan, bu dükkanların üzerinde bir yazlık mevcuttur¹³⁷. Hacıların ve yolcuların kullanması için tahsis edildiği bilinen¹³⁸, han'ın yapımında veya tamirinde de Sultan Alaaddin Sarayı'ndan taş alınmıştır¹³⁹.

¹³² Küçükdağ, aynı eser, s.22.

¹³³ Oğuzoğlu, aynı eser, s.9-10.

¹³⁴ K.Ş.S., No: 34, s.180³.

¹³⁵ K.Ş.S., No: 39, s.156²-157¹; K.Ş.S., No. 43, s.127²-128¹.

¹³⁶ Küçükdağ, aynı eser, s.22.

¹³⁷ K.Ş.S., No: 43, s.127²-128¹.

¹³⁸ K.Ş.S., No: 19, s.11-12-13¹; 29 Ocak-8 Şubat 1672 tarihli vakfiyede; "...Şeyh Ahmet Efendi'nin bundan akdem bâb-ı mezbûr haricinde ebnâ-i sebil ve hüccâc-ı müslimîn nüzûl itmek için binâ ve vakf ettikleri han dahî..." diye bahseder; K.Ş.S., No: 27, s.74-75-76¹; 23 Nisan 1682 tarihli vakfiyede; "...mukaddemen ebnâ-i sebil ve hüccâc-ı müslimîn için mülk arsası üzerine müceddeden binâ eylediği Kervansaray Hanı'nın..." diye bahsedilmiştir; Yusuf Oğuzoğlu, aynı eser, s.9-10; Musahip Mustafa Paşa'nın kendi arsası üzerine 1078/1667 tarihinde, altı bin beş yüz kuruş, Kervansaray Hanı'nı yaptırıldığından bahsederek, altında on tane dükkanın bulunduğunu bildirir. Bu konuda vermiş olduğu dipnot incelendiğinde yukarıda verilen tarihin hanın yapım tarihi ile alâkası olmadığı görülür; Küçükdağ, aynı eser, s.22.

¹³⁹ K.Ş.S., No: 19, s.165³; Atçeken, aynı eser, s.36.

Kesin olarak yapım tarihi bilinmemekle beraber 1667 tarihinden önce yaptırıldığı sanılmaktadır. Şeyh Ahmet Efendi hayattayken Karaman oğlu Ali Çelebi'yi müteveli olarak tayin etmiştir¹⁴⁰.

Kervansaray Hanı, 9 Ekim 1701'de teferruatlı bir tamir geçirerek adeta yenilenmiş, hanı'nın kuzey tarafında ikinci katta bulunan altı adet oda ile birinci katta bulunan on iki adet dükkanın tamirine dört yüz kuruş harcanmıştır. Ayrıca ahırın çatısında olan otuz bir ocak ile beraber bir kaç peykenin tamirine ve ahırın etrafına çelen için elli kuruş, caminin altında olan selâbdan Bezirgan Hanı ile Kervansaray Hanı arasından geçen ağaç oluk ve diğer masraflar için yetmiş kuruş olmak üzere toplam beş yüz yirmi kuruş harcanmıştır¹⁴¹.

Kervansaray Hanı altı yıl sonra, 28 Temmuz 1707'de yeniden tamir edilmiş, hanın kuzey tarafında bulunan on iki adet dükkan ve üzerindeki yazlık enkazından başka otuz altı kuruş, otuz adet ocak, dükkanlar ve adı geçen yazlık için yüz elli kuruş, çelen için kırk beş kuruş, samanlık duvarının yeniden yapılması altı kuruş, dükkanların kepenkleri ve tarası için otuz beş kuruş, ekmekçi dükkanı için dört kuruş, ayrıca kâmiş, tahta, usta, işçi ve yemekleri de dahil on beş kuruş, tahmisen bitişiğindeki odanın tamirine on beş kuruş, ocaklarının yenilenmesine on kuruş, olmak üzere toplam üç yüz on altı kuruş harcanmıştır¹⁴².

Vakfa Ait Dükkanlar ve Diğer Mal Varlıkları

Şeyh Ahmet Efendi Vakfına ait yirmi dükkan ve bir kârhane bulunmaktadır. Dükkanların buldukları yerler 19 Kasım 1672 tarihli belgede şöyle açıklanmıştır; Konya Kalesi Atpazarı Kapısı dahilinde bakkal dükkanı, ekmekçi dükkanı, Postacılar Sokağı'nda bulunan dükkan, Tahtelkale'de ekmekçi dükkanı, mutaf (kıl dokunan) dükkanı ve bitişiğinde mutaf kârhanesi (atölye veya fabrika), Atpazarı Kapısı haricinde Kervansaray Hanı'na bitişik on beş dükkan¹⁴³.

Vakfın, 1673 tarihli vakfiyesinde yirmi dükkandan bahsedilmekle beraber buna dört mahzen ilave edilmiştir. Fakat kârhaneden bahsedilmemiştir¹⁴⁴. On yıl sonra Şeyh Ahmet Efendi tarafından hazırlatılan 23 Nisan 1682 tarihli vakfiyede ise; Şeyh Ahmet Efendi Camii'nin altında altı dükkan, Şeyh Ahmet Efendi

¹⁴⁰ K.Ş.S., No: 16, s.92¹.

¹⁴¹ K.Ş.S., No: 39, s.156²-157¹.

¹⁴² K.Ş.S., No: 43, s.127²-128¹.

¹⁴³ K.Ş.S., No: 16, s.88².

¹⁴⁴ K.Ş.S., No: 19, s.11-12-13¹; 11-20 Şevval 1083 /29 Ocak-8 Şubat 1673 tarihli vakfiyedir.

Hamamı'na bitişik şerbetçi dükkanı ve üzerindeki kahvehane, üç mahzen, kahve tahmisi, Kervansaray Hanı'nın kuzey tarafındaki zemininde on iki dükkandan bahsedilmiştir¹⁴⁵.

Musahip Mustafa Paşa'nın vakıflarına ait 1682 tarihli temessükünde ise; Şeyh Ahmet Efendi Camii ile beraber altında bulunan altı dükkan ve bir kemerin iki bin kuruşa, kahve tahmisi, kahvehane ve on beş dükkanın ise, bin kuruşa yaptırıldığı kaydedilmiştir¹⁴⁶. 1672 yılından önce yaptırıldığı anlaşılan kahve tahmisinin Konya'nın tek tahmisi olduğu ve Şeyh Ahmet Efendi Camii'ne doğu yönünden bitişik bulunduğu bilinmektedir. Ayrıca Şeyh Ahmet Efendi Hamamı, şerbetçi dükkanı ve üzerinde bulunan kahvehanenin yakınında olduğu anlaşılmaktadır¹⁴⁷. Şeyh Ahmet Efendi Camii'nin vakfi olan tahmis İbrahim Paşa'nın sahib olduğu haslardan "Mir-i Âb" hassı mukataasına senede üç bin altı yüz akçe vergi vermektedir. Bu tahmisten başka bir tahminin açılmasına padişahın fermanyıyla mani olmuştur¹⁴⁸.

Yukarıda bahsettiğimiz dükkanlardan bazılarının Şeyh Ahmet Efendi'nin, oğlu Halil Efendi tarafından, 9 Ekim 1701'de tamir ettirildiği anlaşılmaktadır¹⁴⁹. Kervansaray Hanı'nın kapısı arasında olan kahvehane ve nalbanta ait doğu duvarının tamiri için on beş kuruş, kervansaray'ın kuzey tarafındaki ikinci katta altı oda ve birinci katta on iki dükkanın tamiri için enkazından başka dört yüz kuruş harcanmıştır. Ayrıca mahzenin de onarıldığı anlaşılmaktadır. Hamama bitişik olan şerbetçi dükkanına ait kible duvarın tamirine on kuruş, Mürsel Beşe'nin icar ile oturduğu kahvehaneye ait çatının tamirine beş kuruş, eski kahvehane ile Receb'in kira ile oturduğu dükkana ait duvarın ve tahmise ait duvarın tamirine on kuruş sarfedilmiştir. Sipahi Pazarı'nda olan dükkanın üç duvarını yenilemek ve çatısını yıkıp kerestesiyle yeniden yapmak için otuz kuruş, ekmekçi fırınına bitişik mutaf dükkanının etrafında yüz otuz iki ayak gelen üç duvarı ve çatıyı yenilemek için elli kuruş, Postalcılar Sokağı'nda bulunan postacı dükkanının tamiri için yirmi kuruş olmak üzere toplam beş yüz kırk kuruş harcanmıştır¹⁵⁰.

Halil Efendi tarafından, 28 Temmuz 1707'de bir kısım dükkanların yeniden tamir edildiği anlaşılmaktadır. Kervansaray Hanı'nın kuzey tarafında

¹⁴⁵ K.Ş.S., No: 27, s.74-75-76¹; 15 Rebiülahir 1093/23 Nisan 1682 tarihli vakfiyedir.

¹⁴⁶ K.Ş.S., No: 27, s.76².

¹⁴⁷ K.Ş.S., No: 19, s.11-12-13¹.

¹⁴⁸ K.Ş.S., No: 24, s.278².

¹⁴⁹ K.Ş.S., No: 39, s.156²-157¹.

¹⁵⁰ K.Ş.S., No: 39, s.156²-157¹.

olan on iki dükkan ve üzerinde olan yazlığın yeniden tamirine enkazından başka otuz altı kuruş, otuz altı ocak, dükkanlar ve yazlığın tamiri için yüz seksen beş kuruş, ekmekçi dükkanı için on dokuz kuruş, kalenin altında bulunan fırının tamirine otuz kuruş olmak üzere toplam iki yüz yetmiş kuruş sarfedilmiştir¹⁵¹.

VAKIF GELİRLERİNİN SARF EDİLDİĞİ YERLER

Musahip Mustafa Paşa Vakfına ait, 29 Ocak-8 Şubat 1678 tarihli vakfiyede, Çifte Hamam ve Debbağlar Hamamı, yirmi adet dükkan ve dört adet kâgir mahzenin gelirleri şöyle taksim edilmiştir; Musahip Mustafa Paşa Vakfı mütevellisi, caminin imamı ve müezzininin vakfiyede belirtilen ücretinin ödenmesi, gereklikçe caminin ve Kervansaray Hanı'nın tamirinin yaptırılması, Şeyh Ahmet Efendi'nin Girvad isimli köyde yaptırdığı su kantarânın¹⁵², vakfa ait on iki çeşmenin ve hamamın tamiri, yenilenmesi, su kaynağının temizlenmesi, su yollarının onarılması bu gelirlerden karşılanacaktır¹⁵³.

Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı ve Debbağlar Hamamı'na ait 22 Kasım 1672 tarihli vakfiyede gelirlerin; Konya'da yaptırılan altı çeşme ve Konya'nın çevresindeki köylerde yaptırılan altı çeşmenin tamirine ve Kervansaray Hanı'nın onarımına harcanması, eğer gelir artarsa üç sene bir eminde emanete konulması, han ve çeşmelere bu para üç sene içerisinde kullanılmazsa, Şeyh Ahmet Efendi'nin evlâdına eşit olarak dağıtılması, öğrenci olanlara ise iki erkek hissesi verilmesi, eşlerinden evlenmeyenlere yaşadıkları müddetçe şer'î hisselerinin verilmesi istenmiştir¹⁵⁴.

Musahip Mustafa Paşa Vakfının, 23 Nisan 1682 tarihli vakfiyesinde ise, vakfın mal varlıkları ve bu mal varlıklarından elde edilen gelirlerin sarfedilceği yerler şöyle belirtilmiştir; Şeyh Ahmet Efendi Çifte Hamamı'nın ve Debbağlar Hamamı'nın, Han-ı Cedid diye de bilinen Bezirganlar Hanı'nın, (Fevkâni) Camii'nin altında bulunan altı adet dükkanın, şerbetçi dükkanının ve kahvehânenin, üç adet mahzenin, bir kahve tahmisinin, Kervansaray Hanı ve on dükkanın gelirleri, Şeyh Ahmet Efendi Camii'nin hizmetlilerine ve diğer masraflarına, Konya'da kale içinde bulunan Şekerfuruş Mahallesi'nde yaptırıp vakfettiği fevkâni mescidin ve muallimhânenin imam ve muallimine, Debbağlar Mescidi imamına ve Atpazarı dahilindeki mescidin imamına, Konya'da yeniden yaptırıp, toplam on beş mahalle ve köyde akıttığı çeşmelerin her sene

¹⁵¹ K.Ş.S., No: 43, s.127²-128¹.

¹⁵² Suyun taksim olduğu yer.

¹⁵³ K.Ş.S., No: 19, s.11-12-13¹.

¹⁵⁴ K.Ş.S., No: 16, s.92¹.

temizlenmesine, tamirine ve su yolcularına, Tok Mahallesi'ndeki on dört odalı ve bir dersaneli darü'l-hadis'e harcanmasını istemiştir. Caminin, mescidin, çeşmelerin ve diğerlerinin hizmetçilerine, masraflara, tayin olunan ücretlere, önceki vakfiyelerinde olduğu gibi harcanmasını belirterek, hamamın gelirlerinin bundan sonra açıklandığı gibi sarfedileceği kaydedilmiştir¹⁵⁵.

SONUÇ

Musahip Mustafa Paşa'nın mütevellisi Şeyh Ahmet Efendi eliyle kurmuş olduğu vakfın yönetimi, kurucusunun evladı olmadığından, bugün mütevellilik vazifesi Şeyh Ahmet Efendi'nin soyuna aittir. Yani Şeyh Ahmet Efendi'nin evladı vakfın sahibi değildir.

Aziziye Camii haricindeki vakıf eserlerinden büyük bir bölümünün yok olmasına rağmen, gelir getiren mülklerinin önemli bir kısmının meydana gelen değişikliklere ayak uydurarak işlevlerini sürdürmeleri mütevellilerin gelirlerini koruma gayretlerdendir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından hazırlanan vakıflar kanununun uygulamaları sırasında yaşanan keşmekeşlik içerisinde, Şeyh Ahmet Efendi Vakfı'nın bazı malları ve dükkanlarından önemli bir kısmı çeşitli kişiler tarafından ele geçirilerek mülk edinilmesine rağmen, vakfın mal varlıklarının iyi korunduğu görülmektedir.

Dersaadet'te, Kadızâde-Sofiyeye tartışması çatışmaya dönüştüğü sırada, Musahip Mustafa Paşa'nın Şeyh Ahmet Efendi'ye bu vakfı kurdurtması ayrı bir önem taşımaktadır¹⁵⁶.

Ülkemizin mali krizlerle uğraştığı şu anda, problemlerimizin büyük bir kısmının çözümünde modern bir yaklaşım olarak vakıfları gündeme getirmek ilim adamları için elzemdir.

¹⁵⁵ K.Ş.S., No: 27, s.74-75-76¹.

¹⁵⁶ Hammer, aynı eser, s.14; Uzunçarşılı, aynı eser, s.350-354; Kadızâdeler, Eylül 1656'de toplanarak tarikatlara ait bütün tekkeleri yıkmaya, dervişleri tecdid-i imana zorlamaya ve muhalefet edenleri öldürmeye, her camide yalnız bir minare bırakarak diğerlerini faydasız ve israf eseri gördükleri için yıkmaya karar vermişler ve tarikatlara karşı birçok eylemler de bulunmuşlardır.